

Skaidrojums pārskatam par valsts konsolidēto parādu

Vispārīgie principi

Pārskata un tā pielikumu pamatnostādnes

Pārskats par valsts konsolidēto parādu un tā pielikumi sagatavoti atbilstoši likumam “Par budžetu un finanšu vadību” un Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 375 “Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība”. Pārskatā par valsts konsolidēto parādu 2016. gada 31. decembrī norāda informāciju par konsolidēto valsts un pašvaldību parādu uzskaites vērtībā un nominālvērtībā.

Valsts parādu veido valsts struktūru parāds (aizņēmumi, līzings, emitētie vērtspapīri, bezprocentu obligācijas, pieņemtie pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi, t.sk. krājobligācijas, un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi), konsolidēšanas procesā izslēdzot savstarpējos atlikumus.

Pašvaldību parādu veido pašvaldību struktūru parāds (aizņēmumi, līzings un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi).

Valsts konsolidēto parādu veido valsts parāds un pašvaldību parāds, no kura konsolidēšanas procesā izslēgti savstarpējie atlikumi.

Konsolidācijas principi

Sagatavojot pārskatu par valsts konsolidēto parādu, veikta valsts un pašvaldību parāda konsolidēšana, izslēdzot valsts un pašvaldību parāda pozīciju savstarpējos atlikumus.

Ārvalstu valūtu pārvērtēšana

Pamatprincipu skaidrojums sniegts valsts konsolidētās grāmatvedības bilances sadaļā “Ārvalstu valūtu pārvērtēšana”.

Valsts konsolidētais parāds

Valsts konsolidētais parāds *uzskaites vērtībā* (finanšu instrumenta iegādes cena, kam pieskaitītas vai no kā atņemtas pārvērtēšanas, amortizācijas vai citas summas, kuras atzīst izdevumos/ieņēmumos) pārskata gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, ir palielinājies par 1 268,7 milj. *euro* un 2016. gada 31. decembrī ir 9 745,0 milj. *euro* jeb 38,9 % no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP¹).

Valsts konsolidētais
parāds *uzskaites*
vērtībā –
9 745,0 milj. *euro*

Valsts konsolidētais parāds *nominālvērtībā* jeb parāds pēc nomināla (finanšu instrumenta cena vai vērtība, ko ir noteikusi izlaides organizācija (vērtspapīru gadījumā) vai, kas ir norādīta darījuma līgumā kā parāda summa) 2016. gada 31. decembrī ir 9 781,6 milj. *euro* jeb 39,1 % no IKP.

Valsts konsolidētais
parāds
nominālvērtībā –
9 781,6 milj. *euro*

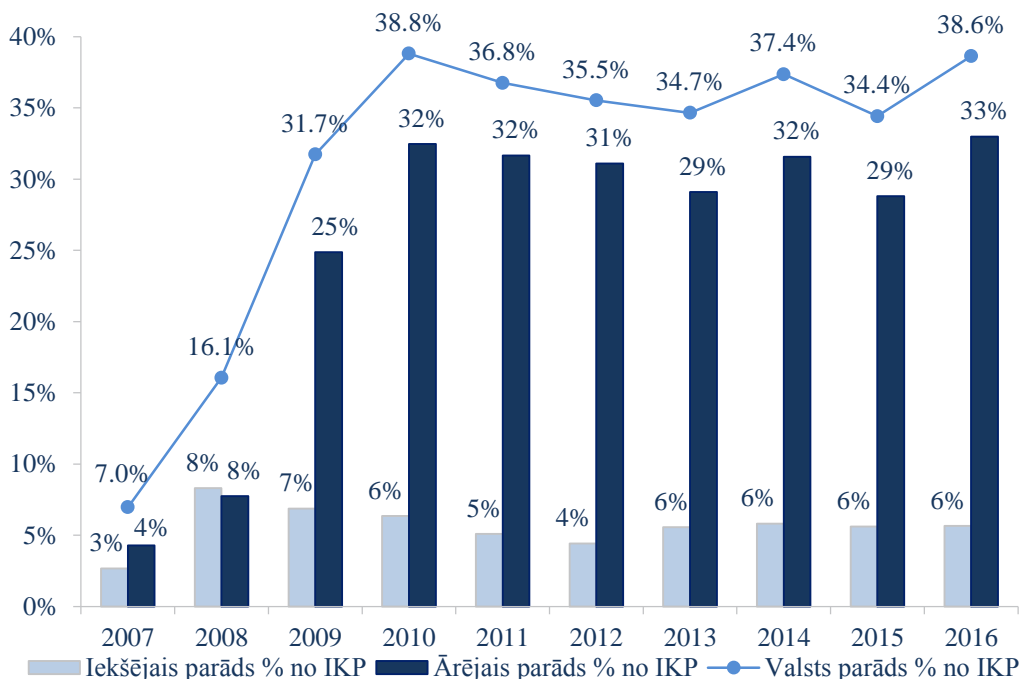
Pašvaldību parāda 2016. gada 31. decembrī gan uzskaites vērtībā, gan nominālvērtībā īpatsvars valsts konsolidētajā parādā ir zemāks par 1 %.

¹ šajā skaidrojumā aprēķinos lietota Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā 2016. gada IKP vērtība 25 021,3 milj. *euro* faktiskajās cenās.

Valsts parāds

Valsts konsolidētā parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2016. gadā ir palielinājies par 1 290,4 milj. *euro* un 2016. gada 31. decembrī bija 9 702,3 milj. *euro* nominālvērtībā (38,8 % no IKP), nepārsniedzot likumā "Par valsts budžetu 2016. gadam" noteikto maksimālo valsts parādu gada beigās 10 100 milj. *euro* nominālvērtībā.

Valsts parāds uzskaites vērtībā 2016. gada 31. decembrī ir 9 665,7 milj. *euro* (38,6% no IKP (skatīt 1. attēlu)).

1. attēls. Valsts parāda izmaiņas (uzskaites vērtībā, % no IKP)

2016. gada beigās valsts parāda struktūrā lielāko daļu veidoja Latvijas valdības starptautiskajos finanšu tirgos emitētās obligācijas, turpinot Eiropas Komisijas piešķirto aizdevumu starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros pārfinansēšanu. Nelielu daļu parāda veido aizņēmumi no Pasaules Bankas (2,7 %) un citām starptautiskajām finanšu institūcijām (6,1 %). Kopējais ārējā parāda īpatsvars valsts parāda struktūrā sasniedz 85,5 %. Iekšējais parāds veido 14,5 % no kopējā valsts parāda apjoma.

Valsts ārējais parāds nominālvērtībā 2016. gada 31. decembrī ir 8 297,9 milj. *euro* jeb 85,5 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu).

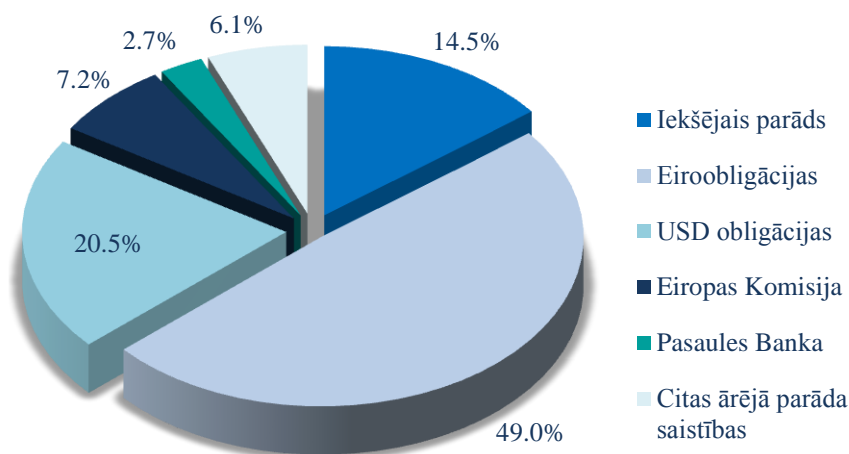
2016. gadā valsts ārējais parāds pēc nomināla palielinājās par 1 245,2 milj. *euro*, palielinājumam veidojoties galvenokārt no eiroobligāciju emisijas (1 300,0 milj. *euro*), kā arī izmaiņām parāda apjoma novērtējumā valūtu kursu svārstību rezultātā.

2016. gadā starptautiskajos finanšu tirgos tika veikta eiroobligāciju emisija (1 300,0 milj. *euro*), savlaicīgi nodrošinot resursus gan 2016. gada valsts budžeta izpildei, gan ASV dolāros uzņemto parādsaistību daļējai pārfinansēšanai 2017. gada sākumā.

Lielāko daļu valsts ārējā parādā veido iepriekšējos gados emitētās obligācijas un aizņēmumi no Eiropas Komisijas. Citas valsts ārējā parāda saistības veido starptautisko finanšu institūciju (piemēram, Eiropas Investīciju bankas, Ziemeļu investīciju bankas u.c.) aizdevumi dažādu projektu finansēšanai (skatīt 2. attēlu).

Valsts ārējais parāds
nominālvērtībā –
8 297,9 milj. *euro*

SKAIDROJUMS PĀRSKATAM PAR VALSTS KONSOLIDĒTO PARĀDU

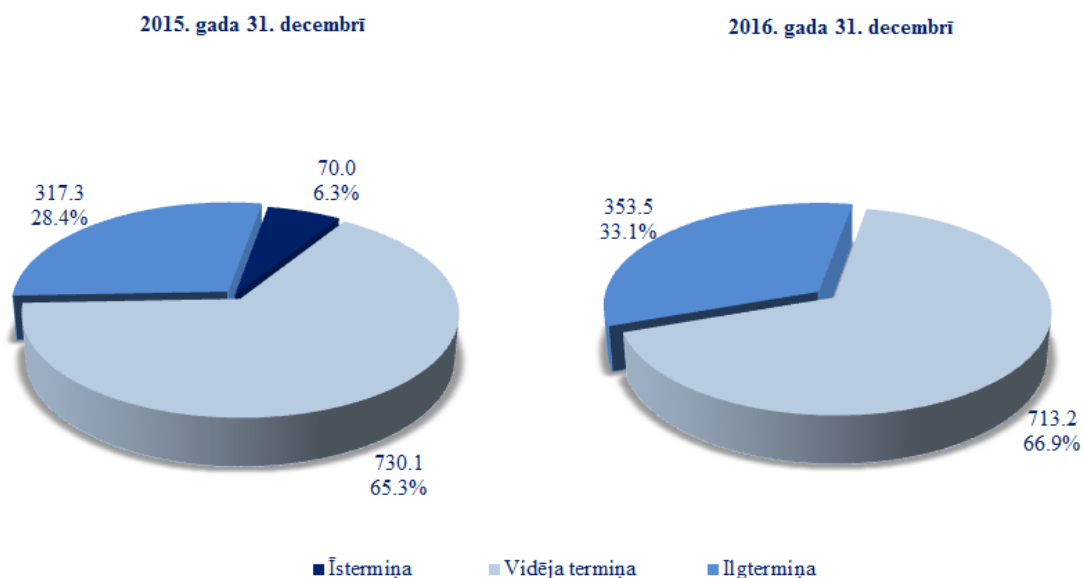

2. attēls. Valsts parāda struktūra nominālvērtībā 2016. gada 31. decembrī

Valsts iekšējais parāds nominālvērtībā 2016. gada 31. decembrī ir 1 404,5 milj. *euro* jeb 14,5 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu). Tā būtiskāko daļu veido valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri (1 066,8 milj. *euro*), t.sk. bezprocentu obligācijas, kurus Valsts kases organizētajās regulārajās publiskajās izsolēs iegādājušies galvenokārt iekšējā finanšu tirgus dalībnieki (kredītiestādes un institucionālie investori).

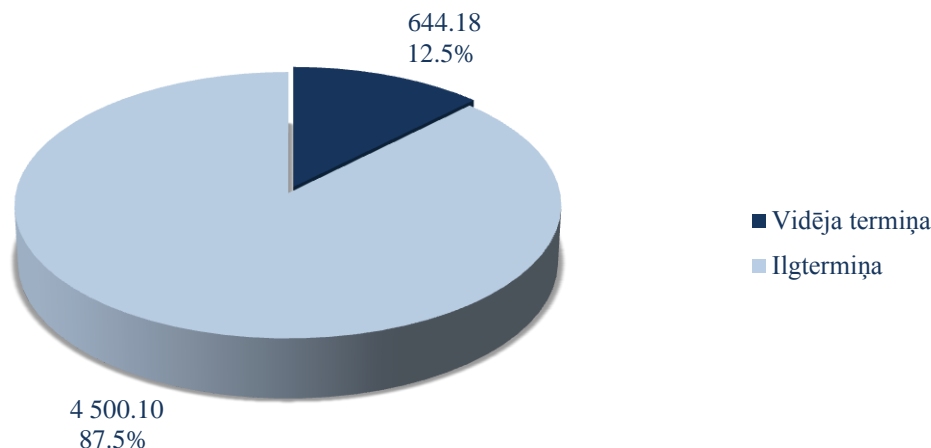
Valsts iekšējais parāds
nominālvērtībā –
1 404,5 milj. *euro*

2016. gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoms samazinājās par 50,7 milj. *euro* pēc nomināla, kā arī mainījās apgrozībā esošo valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru veidu procentuālais īpatsvars iekšējā parāda portfeli. Izmaiņas galvenokārt saistītas ar garāka termiņa vērtspapīru piedāvājuma palielināšanu (skatīt 3. attēlu), turpinot vērtspapīru piedāvājumu nodrošināt atbilstoši pieprasījumam.

3. attēls. Valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri apgrozībā 2015. un 2016. gada beigās (nominālvērtība, % no kopējā iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoma)

2016. gadā turpinājās 2013. gadā uzsāktā, uz fiziskām personām orientētā, finanšu instrumenta – krājobligāciju – izplatīšana. 2016. gadā apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms palielinājās par 48 tūkst. *euro*, 2016. gada decembra beigās kopējais apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms pārsniedza 5,1 milj. *euro* (skatīt 4. attēlu).

4. attēls. Krājobligāciju struktūra sadalījumā pa termiņiem

Valsts pieņemto pieprasījuma noguldījumu un termiņnoguldījumu apjoms 2016. gada 31. decembrī ir 308,5 milj. *euro*, kas veidojas no Valsts kases apkalpoto kontu atlikumiem, tajā skaitā biedrību un reliģisko organizāciju, kapitālsabiedrību un pašvaldību kontu atlikumiem

2016.gadā turpinājās 2015. gadā uzsāktā valsts vērtspapīru veida – bezprocentu obligācijas – emisija. Šādu vērtspapīru emisiju paredz Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 31. punkts, kurā noteikts, ka ārzemnieks drīkst pieprasīt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā uz laiku līdz pieciem gadiem, ja viņš iegādājies īpašam mērķim noteiktus bezprocentu vērtspapīrus par nominālvērtību 250 tūkst. *euro*. 2016. gada 31. decembrī bezprocentu obligāciju apjoms sasniedza 6,0 milj. *euro*.

Bezprocentu obligācijas
2016.gada
31.decembrī –
6,0 milj. *euro*

Atvasināto finanšu instrumentu pielietošana valsts parāda portfeļa vadībā

Lai sasniegtu Latvijas Valsts parāda vadības stratēģijā noteikto valsts parāda portfeļa vadības mērķi, t.i., optimizētu Valsts kases administrētā valsts parāda apkalpošanas izdevumus vidējā termiņā, ierobežojot valsts parāda portfeļa finanšu riskus, Valsts kase pielieto atvasinātos finanšu instrumentus. Tai skaitā, lai samazinātu ar ārvalstu valūtā ņemto aizņēmumu saistīto valūtu risku, Valsts kase valsts parāda portfeļa vadībā pielieto valūtu mijmaiņas un valūtu nākotnes pirkšanas darījumus. Savukārt, lai nodrošinātu valsts parāda portfeļa procentu likmju vidējā svērtā fiksētā perioda (*duration*) un fiksēto likmju īpatsvara ievērošanu pieļaujamajās robežās, tiek pielietoti procentu likmju mijmaiņas darījumi (skatīt skaidrojuma valsts konsolidētajai grāmatvedības bilancei sadaļu “Atvasinātie finanšu instrumenti”).

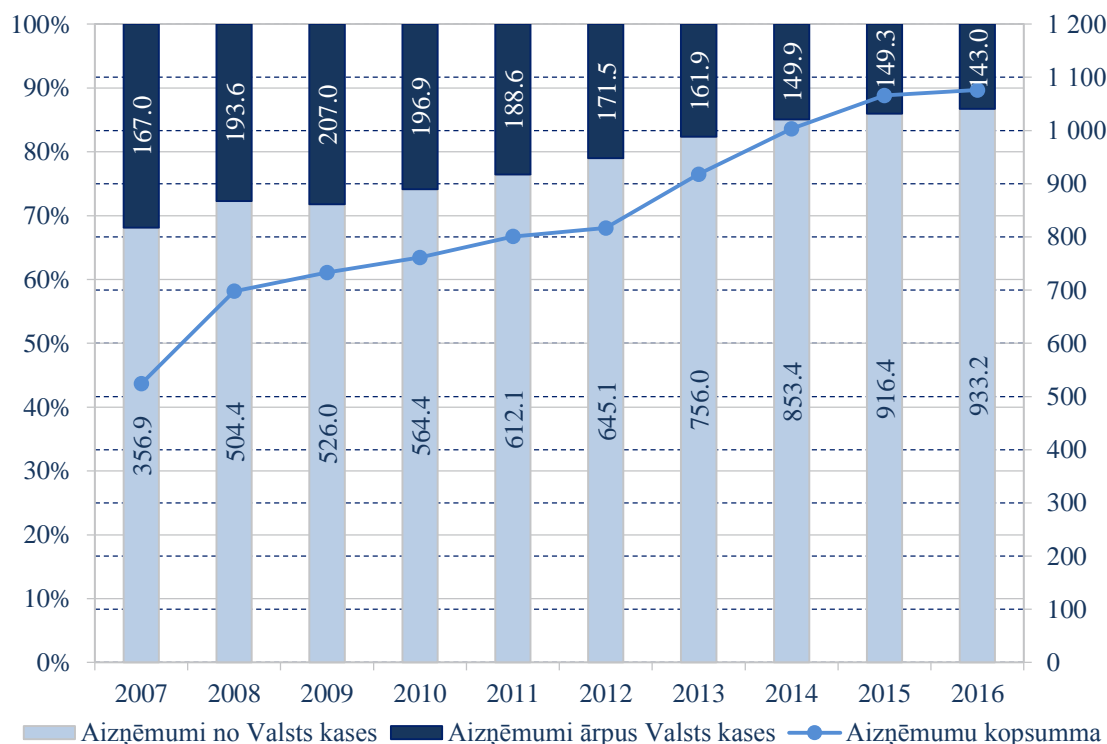
Pašvaldību parāds

Kopējais pašvaldību parāds 2016. gadā ir palielinājies par 10,4 milj. *euro* un 2016. gada 31. decembrī ir 1 076,2 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases ir 933,2 milj. *euro* un ārpus Valsts kases ir 143,0 milj. *euro* (īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa gadiem skatīt 5. attēlā). Salīdzinājumam – 2015. gada 31. decembrī pašvaldību kopējais parāds bija 1 065,7 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases bija 916,4 milj. *euro* un ārpus Valsts kases – 149,3 milj. *euro* (skatīt 5. attēlu). Kopējais pašvaldību parāda palielinājums 2016. gadā nav sasniedzis likumā “Par valsts budžetu 2016. gadam” noteikto palielinājuma limitu 118,1 milj. *euro*.

Kopējais pašvaldību
parāds –
1 076,2 milj. *euro*

Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2016. gadā ir samazinājies par 373,6 tūkst. *euro* (416,0 tūkst. *euro* 2015. gada beigās, 42,4 tūkst. *euro* 2016. gada beigās). Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību īstermiņa aizņēmumos ir palielinājies no 0,3 % līdz 4,5 % (1,1 tūkst. *euro* 2015. gada 31. decembrī un 1,9 tūkst. *euro* 2016. gada 31. decembrī), Valsts kasei turpinot būt galvenajai īstermiņa aizdevumu pašvaldībām sniedzējai.

Pašvaldību īstermiņa
aizņēmumi –
42,4 tūkst. *euro*

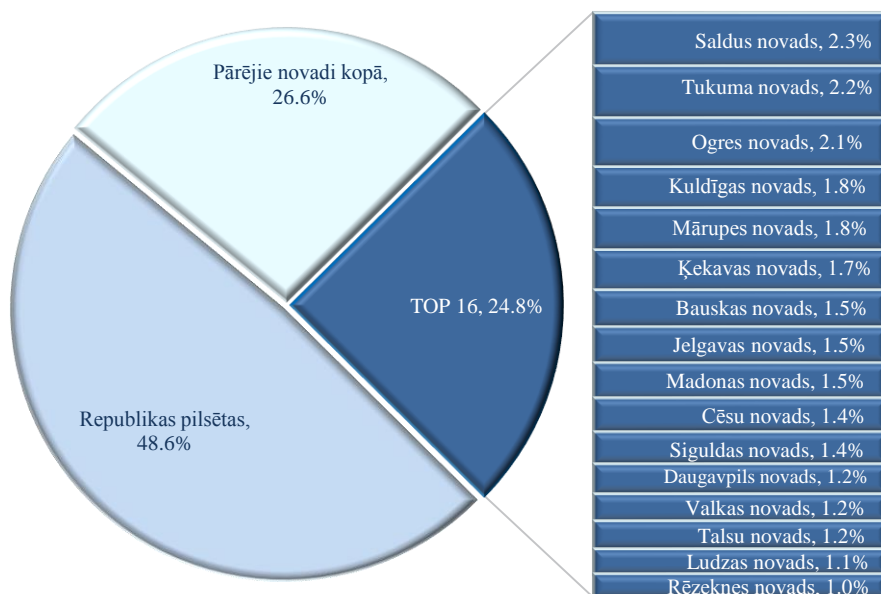
5. attēls. Pašvaldību aizņēmumu kopsumma un aizņēmumu no Valsts kases un ārpus Valsts kases īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā pa gadiem (miljonos *euro*)

Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2016. gadā ir palielinājies par 10,8 milj. *euro* (1 065,3 milj. *euro* 2015. gada beigās, 1 076,1 milj. *euro* 2016. gada beigās), 100,0 % no palielinājuma veidojot pašvaldību aizņēmumu no Valsts kases palielinājumam. Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 14,0 % līdz 13,3 % (149,4 milj. *euro* 2015. gada 31. decembrī un 143,0 milj. *euro* 2016. gada 31. decembrī).

Pašvaldību ilgtermiņa
aizņēmumi –
1 076,1 milj. *euro*

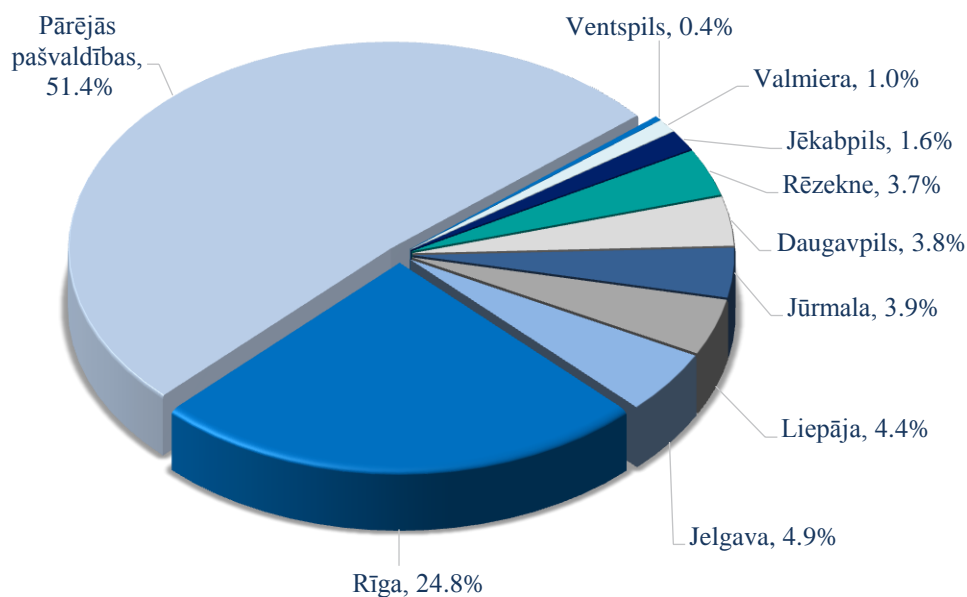
Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22¹. pantu finanšu ministrs, ņemot vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt arī citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi, taču 2016. gadā pašvaldības šo iespēju nav izmantojušas.

No 110 novadu pašvaldībām (neskaitot republikas pilsētas) 24,8 % no kopējā aizņēmumu atlikuma 2016. gada 31. decembrī veidoja 16 novadu pašvaldību aizņēmumi, katra īpatsvaram kopējā aizņēmumu apjomā esot lielākam par vienu procentu (skatīt 6. attēlu). Starp novada pašvaldībām ar lielāko parāda īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā 2016. gadā ir Saldus novads (24,5 milj. *euro*), Tukuma novads (23,4 milj. *euro*) un Ogres novads (22,5 milj. *euro*).

6. attēls. Pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa novadiem (ieskaitot republikas pilsētas) 2016. gada 31. decembrī

Republikas pilsētu pašvaldību kopējais parāds 2016. gadā ir palielinājies par 854,2 tūkst. *euro*, 2016. gada 31. decembrī veidojot 522,7 milj. *euro* jeb 48,6 % no kopējā pašvaldību parāda apjoma (skatīt 7. attēlu).

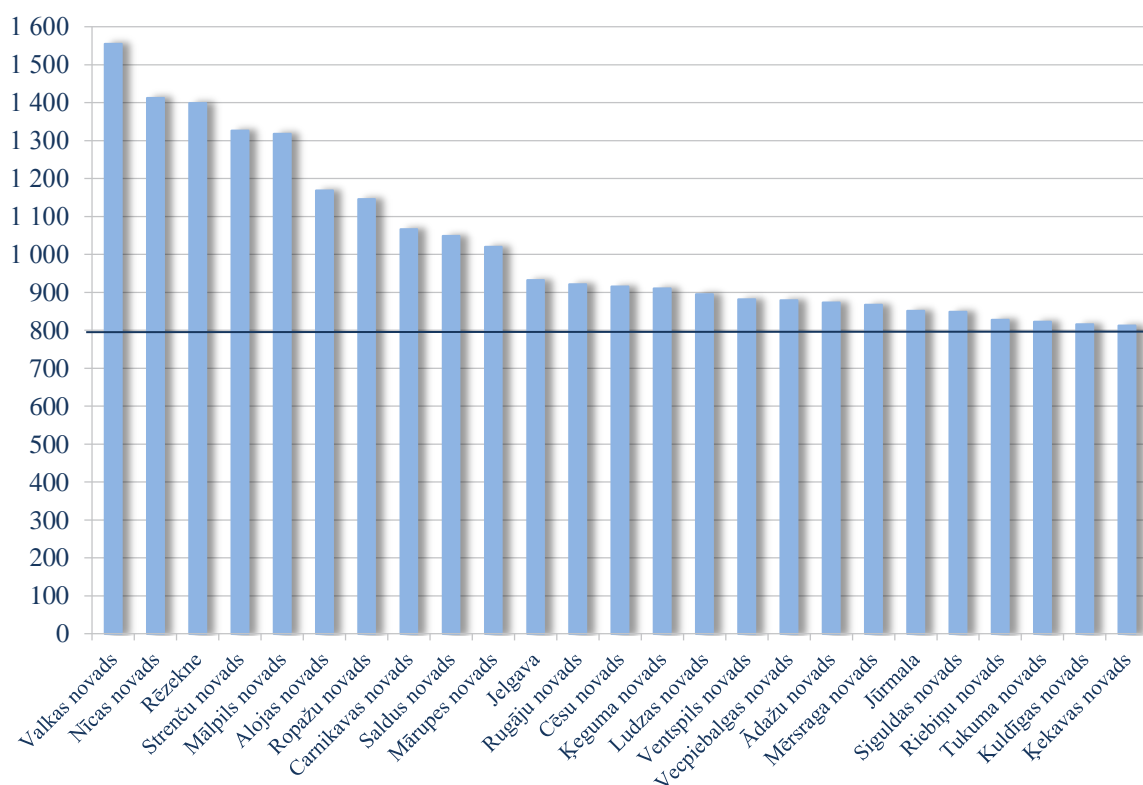
7. attēls. Republikas pilsētu pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā 2016. gada 31. decembrī

Pārējo pašvaldību kopējais parāds 2016. gada laikā ir palielinājies par 9,6 milj. *euro*, 2016. gada beigās veidojot 553,5 milj. *euro*. 2016. gadā saņemto aizņēmumu apjoms novadu pašvaldībām pārsniedz republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjomu par 11,0 milj. *euro*, saņemtajiem aizņēmumiem esot, attiecīgi, 64,9 milj. *euro* un 54,0 milj. *euro*. Republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjoms 2016. gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, ir samazinājies par 46,9 % (2015. gadā republikas pilsētu pašvaldības papildu finansējumu aizņēmumu veidā piesaistīja 101,7 milj. *euro* apjomā, bet 2016. gadā – 54,0 milj. *euro* apjomā).

Pašvaldību parāds, salīdzinot pašvaldību kopējo parādu 2015. gada beigās un 2016. gada beigās, ir samazinājies 71 pašvaldībai (tajā skaitā 6 republikas pilsētu pašvaldībām), bet 48 pašvaldībām (tajā skaitā 3 republikas pilsētu pašvaldībām) parāds ir palielinājies.

2016. gada beigās visām novadu pašvaldībām bija aizņēmuma atlikumi. Savukārt 36 pašvaldības 2016. gadā nav piesaistījušas finanšu līdzekļus (par 8 pašvaldībām vairāk nekā iepriekšējā gadā), izmantojot aizņēmumus – tās ir veikušas tikai iepriekšējos periodos saņemto aizņēmumu atmaksas.

Lielāko pašvaldību parāda summu 2016. gada 31. decembrī tāpat kā iepriekšējos pārskata gados veido Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumi 267,4 milj. *euro* vērtībā, kas ir 24,9 % no kopējā pašvaldību parāda. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību parādā ir palielinājies par 1,3 procentpunktiem. Atmaksājamo aizņēmumu apjoms Rīgas pilsētas pašvaldībai ir palielinājies par 16,2 milj. *euro*.

8. attēls. 25 pašvaldības ar lielāko parādu uz vienu iedzīvotāju² 2016. gada 31. decembrī

Lielākais parāds uz vienu iedzīvotāju 2016. gada beigās ir Valkas novada pašvaldībai (1 555 *euro* uz 1 iedzīvotāju) (skatīt 8. attēlu), kas ir gandrīz 3 reizes lielāks par vidējo rādītāju visās pašvaldībās kopā (555). Tas izskaidrojams ar Valkas novada pašvaldības iedzīvotāju skaita samazinājumu un lielo aizņēmumu apjomu, kurā būtiskākais ir aizņēmums ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstībai ar parāda atlikumu 2,5 milj. *euro* 2016. gada 31. decembrī. Salīdzinājumā ar Valkas novada pašvaldības parādu 2015. gada beigās (1 436 *euro* uz 1 iedzīvotāju), rādītāja – parāds uz vienu iedzīvotāju – vērtība Valkas novada pašvaldībai ir palielinājusies par 119 *euro* uz vienu iedzīvotāju. Vidējais rādītājs visās pašvaldībās kopā pārskata gadā ir palielinājies par 13 *euro* uz vienu iedzīvotāju jeb par 7,7 %, kas skaidrojams gan ar kopējā pašvaldību aizņēmumu apjoma palielinājumu, gan iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Nākamais lielākais rādītājs 2016. gadā ir Nīcas novada pašvaldībai, rādītājam sasniedzot 1 413 *euro* uz 1 iedzīvotāju. Pašvaldības parāda uz vienu iedzīvotāju rādītāja pieaugums ir veidojies iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ.

² šajā skaidrojumā aprēķinots lietots vidējais iedzīvotāju skaits teritorijā pārskata gada laikā (2016. gada sākuma dati + 2017. gada sākuma dati / 2) pēc Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētiem datiem.

Trešais lielākais rādītājs ir Rēzeknes pilsētai, kam rādītāja vērtība ir 1 399 *euro* uz 1 iedzīvotāju (samazinājums par 33 vienībām salīdzinājumā ar 2015. gada rādītāju).

Rīgas pilsētas pašvaldības, kurai no visām pašvaldībām ir lielākais parāda pieaugums un lielākais parāds 2016. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 417, kas ir zemāks par vidējo valstī, un 2016. gada laikā ir palielinājies par 24 vienībām.

Saldus novada pašvaldības, kurai no visu novadu pašvaldībām ir lielākais parāds 2016. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 1 049, kas ir būtiski lielāks par vidējo valstī, un 2016. gada laikā ir palielinājies par 42 vienībām.